

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Філософський факультет

Кафедра теоретичної і практичної філософії

**Механізми соціального контролю: філософсько-
прикладний аналіз**

**Mechanism of Social Control: philosophical and
applied analysis**

Кваліфікаційна робота за напрямом підготовки 033 «Філософія»

на здобуття освітнього рівня бакалавр філософії

Студент-виконавець

Мартиновський Максим Вікторович

IV курс, ОР «Бакалавр»

денної форми навчання

Науковий керівник:

Приходько Володимир Володимирович

кандидат філософських наук, доцент

кафедри теоретичної і практичної філософії

Допущено до захисту:

На засіданні кафедри теоретичної

і практичної філософії

Протокол № _____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедри теоретичної і практичної філософії,

доктор філософських наук, професор,

Шашкова Людмила Олексіївна

Київ-2022

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I КОНЦЕПЦІЯ ВЛАДИ ТА ЇЇ МЕТОДИ У ФІЛОСОФІЇ МІШЕЛЯ ФУКО	6
1.1 Виключення безумців з суспільства, поява поняття норми	6
1.2. Створення в'язниці та дисциплінарного суспільства	8
1.3. Концепція влади-знання, становлення біополітики та практика турботи про себе	11
РОЗДІЛ II НОВИЙ ОБЛІК ВІЙНИ ТА КІНЕЦЬ СОЦІАЛЬНОГО У ФІЛОСОФІЇ Ж. БОДРІЯРА	15
2.1 Проблема війни	15
2.2 Кінець соціального	18
РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМНЕ СЬОГОДЕННЯ	23
3.1 Привид пандемії	23
3.2 Війна	26
ВИСНОВКИ	30
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34

ВСТУП

Актуальність теми дослідження

Впродовж останніх років в Україні та світі відбуваються безліч масштабних подій, які тим чи іншим чином торкнулися кожної людини. Пандемія і війна стали актуальними станами сьогодення, а у комбінації з технічним проривом і масовою діджиталізацією вони докорінно змінили звичне для суспільства життя. Важко сказати, до чого призведе такий сильний поштовх у соціумі, варіантів може бути безліч і ні один з них не є стовідсотковим, тому варто не займатись пророцтвами, треба діяти тут і зараз, слід навчитись критично оцінювати інформацію, аби мати змогу виробити і відстояти свою позицію в настільки непростий період існування. Саме наявність незаангажованої, адекватної і чіткої думки формує людину, відмежовує її від маси, дозволяє зберегти й відстояти індивідуальність, що є найважливішою цінністю сучасного представника *homo sapiens*, адже навіть у «Божественній комедії» Данте для людей без волі й позиції в найбільш тяжкій переломні часи відводилось нікчемне місце поза пеклом та небесами, бо навіть кари вони б не заслуговували за свою бездіяльність. Соціальна активність була головною ознакою індивіда ще з Античності, недарма Аристотель називав людину істотою політичною, а стоїки, які при поверхневому погляді можуть здатися байдужими й бездіяльними, вважали людським обов'язком участь у державних справах, про що Адо пише: «Стоїк завжди діє «з застереженням», але він діє, він бере участь у громадському та політичному житті. У цьому ще одна найважливіша відмінність його від епікурейців, які принципово ухиляються від усього, що здатне завдати занепокоєння. Діє він не у власних інтересах — матеріальних чи навіть духовних, — а абсолютно безкорисливо, поставивши себе на службу людській спільноті» [4, с. 149].

Проте видно, як описані цінності сьогодні нівелюються, будь-яка індивідуальність має тенденцію до зникнення, розчиняючись у безкінечному потоку інформації, а різного виду прийоми й маніпуляції влади направлені на формування такого соціуму, який би не чинив ніякого спротиву і піддавався б за будь-яких обставин. Керування людиною, її настроєм, емоціями, вчинками і життям в цілому є вкрай важливим і складним мистецтвом, функціонування якого забезпечує унормованість соціуму. Зведення людства до маси є найкращим способом встановити контроль над людським ресурсом, що є значно важливішим за золото чи діаманти. Забезпечення ж такого контролю виконується завдяки незчисленным технікам і методам, деякі з яких є старими як світ, а інші виникли нещодавно у зв'язку з процесами технологізації та глобалізації і набирають своєї сили як раз під час надзвичайних станів, як-от: пандемія чи війна. Тому дана робота буде спрямована саме на опис таких методів й практик, визначення їх позитивних та негативних наслідків, схоплення їх проявів у ситуації пандемії, війни та у віртуальному просторі. Тематика влади, методів соціального контролю та мас не є новою для українського філософського простору, її дослідженням займаються М.І. Бойченко, В.Л. Якубіна, С.В. Пролєєв та безліч інших мислителів, котрі також аналізують дані теми стосовно нашої держави. Теоретичну базу роботи складатимуть в основному праці Мішеля Фуко та Жана Бодрієра, філософський доробок яких значною мірою досліджує проблеми влади та соціуму. Крізь призму отриманих даних буде розглянутий актуальний стан подій в Україні та світі, встановлено механізми соціального контролю, їх історію, суть і прояви.

Об'єктом дослідження є феномен влади у філософському досвіді.

Предметом дослідження - постструктуралістські концепції Мішеля Фуко та Жана Бодрієра влади і її механізми соціального контролю.

Метою дослідження є філософсько-прикладний аналіз сучасних соціальних реалій на базі використання концепції влади і її механізмів соціального контролю в постструктуралізмі М.Фуко і Ж. Бодріяра.

Успішна реалізація означеної мети передбачає розв'язання наступних **завдань:**

- Розглянути питання влади у філософії Фуко та дослідити її методи
- Дослідити проблему війни та кінця соціального у роботах Ж. Бодріяра
- Визначити актуальність наведених у роботі технік та явищ у сучасності.

Методи дослідження: застосовано загальнонаукові методи аналізу, синтезу, узагальнення і порівняння, та методики історико-філософського дослідження і прикладного аналізу сучасної соціальної ситуації.

Структура дипломної роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку використаних джерел.

РОЗДІЛ I Концепція влади та її методи у філософії Мішеля Фуко

Мішель Фуко був одним з найвпливовіших французьких мислителів ХХ сторіччя, написавши чимало робіт і прочитавши безліч лекційних курсів, філософ залишив по собі цінний доробок, значна частина якого спрямована на розуміння феномену влади. Фуко аналізує владу у загальному сенсі, ставить дане питання на перше місце, кажучи, що довгий час він вважав, ніби прагнув до аналізу тих знань, які, як передбачається, існують у таких суспільствах, як наше, тобто до розгляду того, що відомо про божевілля, про хворобу, про світ й про життя. Але він зауважує, що справжньою його справою і справжню тяжкість для нього завжди представляло вирішення питання, яке, втім, є питанням для всього світу, а саме питання влади [19, с.280].

Французький мислитель пропонує нетривіальне дослідження влади, у своїх роботах він часто звертається до історії, недарма філософ працював у архівах великої кількості держав, звідки він виокремлює інформацію про формування тих чи інших державних інституцій, становлення й функціонування яких надалі буде розглянуто ним, як один з принципів дисциплінарної влади. Мислитель також був зацікавлений у вивченні генези наук, що будуть пов'язаними з його концепцією влади-знання. Фуко зробив неоціненний вклад в розуміння влади, детально розглянув методи, завдяки яким влада стала незалежною від суверена чи ката, почала втілюватись у суспільстві й проникла усюди. І хоча Фуко стверджує, що проблема влади все ж залишилась відкритою для нього, з його доробку випливає цінне теоретичне надбання, на підґрунті якого можна проаналізувати не лише історію, а й сьогодення.

1.1 Виключення безумців з суспільства, поява поняття норми

Фуко задається питанням влади ще з часів написання «Історії божевілля у класичну епоху». В ній автор описує історію формування психіатрії,

встановлюючи при цьому стан безумців у суспільстві. Тим самим Фуко досліджує й тему інаковості, а також проблему зіткнення протилежностей, в даному випадку розумного й нерозумного, що пояснює читачу механізм нормування суспільства. У Середньовіччі та під час епохи Відродження статус безумця був невизначеним, він міг потрапити до так званого «корабля дурнів» або бути витуреним з міста, проте він все ж мав певну свободу. Навіть більше, безумець поставав на одному рівні зі звичайною людиною, його образ зазнавав романтизації, адже тогочасні митці нерідко зверталися до божевілля, як до чогось потойбічного й загадкового, а тому безумець не обов'язково був нижчим чи гіршим за пересічного громадянина, він просто був іншим, а його фігура часто викликала інтерес, бо приховувала за ширмою божевілля якась таємниче знання, недоступне нікому.

Проте ситуація змінюється з початком XVII століття, коли з'являється Декарт з його поняттям раціональності, після чого місця для безуму, як альтернативної сторони мислення, просто не залишається. Поняття здорового мислення підкріплюється створенням відповідних установ – ізоляторів. У них були поміщені не лише безумці, котрих на той час було важко класифікувати, а й жебраки та інакодумці. Утисків зазнали усі, хто якось протиставляв себе простору раціональності, виходив за межі нормального й не підпадав під визначення людини мислячої. І якщо на початку свого існування ізолятори були задумані як джерела матеріальної вигоди, то надалі там вже ніхто не працював, що означало саме ідейний характер таких утворень, людина була ізольованою через свою інаковість, вона зазнавала страждань лише через відхилення від норми, стандарту. Мислитель пише, що у стінах ізоляторів було укладено негативний початок тієї держави моральності, про яку починає марити буржуазна свідомість в XVII ст. – держави, що була б уготованою для тих, хто з самого початку не бажає підкорятися правилам гри, держави, де право панує не інакше, ніж за допомогою сили; де при верховенстві добра

торжествує одна лиш загроза; де чеснота настільки цінна сама по собі, що не отримує в нагороду нічого, крім відсутності покарання [20, с. 94].

Стан справ змінюється вже у XVIII, що пов'язано зі стрімким розвитком права та медицини, винесення безуму з меж простору нерозумного, тепер божевілля хоч якось класифікувалось і було віднесеним до хвороби. Безумців було переселено до спеціальних госпіталів, де їх все ж намагались вилікувати, хоч і варварськими для сучасної людини методами. Але важливим залишається той факт, що вже з XVII століття з'являється протистояння раціонального з ірраціональним, у якому влада цинічно розправляється з небажаним елементом, створюючи при цьому інституцію, яка пізніше еволюціонує у медичні установи, де нормування буде відбуватися вже не за принципом розумного й нерозумного, а за характеристикою здорового і хворого. Надалі розрізнення нормального вже не буде залежати від якихось постанов чи установлених законів, достатнім буде лише формування поняття норми і його меж, що спричинить утиски інаковості навіть на рівні сімей. Сам факт об'єктивації й ототожнення певної групи індивідів виявляється для нас досить цікавим, в описаній роботі можна простежити, як належність до того чи іншого простору відображається на свободі людини і не важко прийти до висновку, що проблема утисків за принципом інаковості стає нагальною для розуміння влади й сьогодні.

1.2. Створення в'язниці та дисциплінарного суспільства

«Наглядати й карати. Народження в'язниці» - ще одна книга французького мислителя, аналіз якої допомагає наблизитись до розуміння влади та механізмів її функціонування в філософії Фуко. В даній роботі автор описує систему покарань, які переходять від знищення до контролю, від страшних страт до класифікації людини. До XVIII покарання мали тілесний характер у сенсі знищення тіла, за принципом «око за око» злочинець був

вимушений понести фізичних страждань за свій вчинок. Таке покарання мало на меті декілька функцій: по-перше, людина залишала на собі мітку від покарання, слід свого злочину, який символічно позначав би її неправомірний вчинок, по-друге, тіло, залишене на ешафоті, знаменувало продовження кар людини вже у світі потойбічному і по-третє, право на покарання закріплювалося лише за сувереном, адже якщо будь-який злочин так чи інакше був націлений проти влади, а право карати належало лише їй. Фуко пише, що публічна кара виконує юридично-політичну функцію. Вона є церемоніалом, завдяки якому відновлюється на мить порушена влада суверену [21, с.73]. Весь процес покарання при цьому був наочним, публіка збиралась виступити свідком суду й упевнитись у міцності влади, котра не пробачає жодного злочину.

Проте система тілесних покарань, вчинених сувереном, викликає лише зворотній ефект, голодні й змучені люди виражають своє невдоволення у вигляді протестів, часто підтримуючи сторону злочинця, а тому виникає потреба у реформуванні карального апарату. Цьому процесу також сприяє процес розшарування суспільства на бідних і багатих, після чого злочини здійснюються вже не проти суверена, а проти заможної частини населення в цілому, після чого на перше місце виходять крадіжки, а не вбивства, як то було раніше, що формує необхідність створення ширшого кола законів, які б включали більшу кількість покарань, що не були б тяжчими за сам злочин.

Один з варіантів модернізації права був висунутий Французькими реформаторами, що пропонували відійти від традиційних розправ суверена і націлити покарання на мораль, ставлячи наголос на совісті людини, котра порушує не лише волю суверена, а йде проти усієї держави, порушуючи суспільний договір. Суд також мав видозмінитись, тепер враховувався б психічний стан злочинця та причини його вчинку, що давало змогу варіювати тяжкість покарання. Встановлюлась презумпція невинуватості, що робило процес справедливим по відношенню до підозрюваного. Уклін нового виду

покарань був спрямований на привселюдність, злочинець мав постати у своєму єстві перед суспільством, яке він зрадив, тим самим виконуючи виховну й застережну функції, що відрізняється від попередньої системи, коли злочинець поставав у ролі героя-революціонера. У людини повинен був з'явитись страх злочину, страх вийти за межі дозволеного, вона повинна була уявляти себе в кайданках на примусових роботах і заздалегідь відмовлятися від скоєння неправомірного вчинку. Робота відбувалась й на правовому поприщі, встановлювались цілі класи злочинів з відповідними видами покарань, класифікувались й докази за принципом їх достатності для винесення вироку. На противагу вищеописаному методу показових покарань з'являється тюремне ув'язнення, яке характеризується постійним перебуванням злочинця у ізоляції під суворим наглядом і чітким розпорядком дня, що є повною протилежністю системі показових покарань французьких реформаторів.

Саме останній метод з невеликими поправками стає надалі основним і Фуко не дарма концентрує нашу увагу на ньому, оскільки на принципі тюрми буде побудована не лише пенітенціарна система, а й простір існування людини загалом. Втілення дисципліни в суспільство здійснювалось шляхом класифікації та просторової організації життя людини у відповідних установах: школа, тюрма, підприємство, медичний заклад і так далі. Індивід повинен займати чітко визначене місце не лише у просторі, а й у соціальній ієрархії, про нього має бути складене повне досьє, яке постійно підкріплювалось би актуальними даними про нього. Для цього у робітничій сфері з'являється план, у військовій – статут, а в сфері освіти проводиться екзаменування, що дозволяє тримати людину в тонусі, отримувати звітність, об'єктивізувати її. Важливим елементом дисциплінарної влади є контроль простору, певний архітектурний тип побудови споруд чи навіть вулиць, що має на меті здійснення нагляду або формування почуття, що за людиною

постійно слідкують. Фуко посилається тут на ідею паноптикону Джеремі Бентама, що є моделлю будівлі з вежею посередині й невеликими, розділеними між собою клаптиками простору навколо неї. Мислитель порівнює паноптикон з королівським звіринцем, де звір замінений на людину, індивідуальний розподіл на специфічне об'єднання, а король – непомітними механізмами влади [21, с. 297].

Паноптикон є універсальним, він може здійснюватись по відношенню до будь-якої групи, він також дає змогу проводити експеримент і що найголовніше – він дозволяє забезпечити тотальний контроль над людиною, яка може навіть не підозрювати, що знаходиться під чийось пильним поглядом.

Сукупність усіх вищеописаних технологій дозволяє владі формувати індивіда, проводячи його по наміченій лінії життя, виховувати людину, що буде приносити максимум користі й мінімум проблем, виступаючи в кінці кінців провідником тієї влади, що його створила. Розповсюдження дисциплінарної влади відбувається по всьому соціальному тілу, вона є дифузною, проявляється скрізь і завжди, не зосереджуючись в руках однієї особи, а рівномірно розподіляючись між інституціями та самими людьми.

1.3. Концепція влади-знання, становлення біополітики та практика турботи про себе

Дисциплінарна влада, скільки б технік вона не використовувала, не могла б так просто закріпитись й розширитись до найтемніших закутків суспільства. Тому Фуко описує процес взаємозв'язку влади і знання, де останнє виступає гарантом міцності й розповсюженості влади. Знання дозволяє владі тримати верх над тим, що виступає у ролі нерозумного. Саме тому процес отримання знання проявляється не лише в спостереженні й систематизації, а й у протистоянні протилежностей, як наприклад,

протистояння раціонального та божевільного, що сприяє формуванню психіатрії. Сам процес протистояння тут нагадує «волю до влади» у Ніцше, яким Фуко цікавився впродовж життя. Знання дозволяє не лише краще контролювати й розпоряджатися людським ресурсом, воно встановлює ті чи інші істини, згідно з якими будується й розвивається усе суспільство. Підкріплена знанням, влада простирається не лише по інституціях, вона сягає побуту людини, піклується про її здоров'я і навіть інтимне життя, переходячи від дисциплінарної влади до біополітики, темою якої є турбота про регуляцію народжуваності й смертності, фізичну безпеку людини, гарантії її здоров'я, за що людина розплачувалась свободою розпоряджання своїм тілом. Дана тема розкривається під час епідемій чуми, коли контроль значно посилювався у зв'язку з реальною небезпекою для здоров'я людини, але разом з цим формувалася насильницький й беззаконний апарат, що карав тих, хто не дотримувалася б правил. Надалі дана тема розвивається у роботах італійського філософа Джорджо Агамбена, котрий створює поняття «*homo sacer*» - священної людини, що повністю належить державі й виробляється все тією ж державою. Агамбен виділяє важливість надзвичайних станів, під час яких людина повністю належить суверену, а влада обходить правові обмеження, що існують під час звичайного режиму її існування.

Протестом Фуко проти описаного ним дисциплінарного простору влади та становлення біополітики є звернення до Античного принципу «Пізнай себе» і практики «турботи про себе», що характеризується зануренням людини в думки й розмислами про відходження від владних практик до формування вільної особистості, такої що буде сама породжувати істини й не боятися їх проголошувати та дотримуватись. Завданням такої практики було схоплення людської індивідуальності, незалежної від зовнішніх чинників: соціуму, культури і насамперед влади. Суть «турботи про себе» полягає у переживанні тих чи інших ситуацій під різними кутами, що дозволяє створити дійсно

суб'єктивний погляд, погляд «Я» на предмет мислення. В кінці кінців індивід починає усвідомлювати своє відношення до влади й вступає з нею в конфлікт, уникаючи дотику з нею, тим самим порушуючи її баланс. Цікавим є також погляд мислителя на явище дружби, яке на його думку є утопічним по своєму характеру, пов'язуючи людей у рівних відносинах в сприятливому для створення суб'єктивного досвіду просторі, що також пов'язано з практикою «турботи про себе», а отже, остання зовсім не є егоїстичною, а почасти направленою й на іншого. Практика «турботи про себе» є суто філософською й має неоціненну важливість в формуванні людини, має завдання у звільненні індивіда від кайдів влади, про що Фуко скаже, що це завдання завжди являло собою суттєву функцію філософії. У своєму критичному аспекті філософія є саме те, що ставить під сумнів усі феномени панування, на якому рівні вони не виступали б і яку б форму — політичну, економічну, статеву, інституційну — не приймали. Ця критична функція філософії до певної міри походить із Сократова імперативу: «Займайся собою», тобто: «Самовласництвом поклади в основу себе свободу» [19, с. 270].

Отже, філософська спадщина Фуко стосовно питання влади є багатою та широкою і хоча автор так і не дістається повного розуміння даної тематики, про що сам каже, що у нього немає якогось узагальненого та придатного на всі випадки розуміння влади. Хтось прийде після нього і, напевно, це зробить. Але не він [19, с. 283]. Проте в його роботах можна знайти вичерпну характеристику не лише політичних методів контролю суспільства, а пізнати інструментарій влади в цілому, охоплюючи усе поле її мікрофізики. Мислитель забезпечує нас набором технік, що починаючи з XVIII століття формують людину і втілюються в ній. До них можна віднести дисципліну з усіма її проявами, нормування та ізоляцію, а також використання знань, що підсилюють владу й формують істину. Використання даних технік забезпечує існування світу, у якому ми живемо зараз і хоча вони несуть в собі й позитивні

риси, наприклад, розвиваючи науки, людина все одно втрачає індивідуальність під їх гнітом. Індивід для описаних типів влади є не більше ніж інструментом, що ставить суб'єкта у тяжке положення, і мотивує Фуко наприкінці свого життя повертається до Античності з її філософським способом існування та самопізнанням, яке йде в розріз з істиною, що встановлюють механізми влади.

РОЗДІЛ II Новий облік війни та кінець соціального у філософії Ж.

Бодріяра

2.1 Проблема війни

Відповідно до актуальних подій, не можна обійти стороною й Жана Бодріяра з його критикою сучасних ЗМІ та методами фасцисування реальності, що в кінцевому випадку призводять до кінця соціального. В даному розділі хотілося б також описати надане французьким філософом нове розуміння війни, чи краще сказати, того що нібито є війною. У своєму провокаційному есе «Війни в Заліві не було» Бодріяр показує, наскільки легко ЗМІ можуть викривляти реальність та за допомогою симулякрів зробити справжнім те, чого насправді не відбувається. Сама ж людина цього навіть й не помітить, оскільки зв'язок з реальністю, на думку філософа, втрачається за рахунок постійного і наростаючого процесу діджиталізації. Засилля віртуального допомагає у створенні образу війни у Заліві, якої на думку Бодріяра не було.

Мислитель постулює новий характер війни, яка існує не лише у вигляді протистояння певних лідерів з їхніми ідеологіями, військовими сутичками та героїчними вчинками солдат, а у вигляді безкінечного потоку інформації, що транслюється в усьому світі з подальшими розмислами та «глибокою аналітикою» незчисленних політичних й військових експертів. Але навіщо нагнітати паніку в суспільстві та створювати образ війни, якої насправді немає? Відповідь проста: сучасна людина не цікавиться реальними фактами, вона є споживачем і саме інформація про війну, активні бойові дії та страшні їх наслідки є тим, що найсильніше приковує до телеекранів. Стосовно цього Бодріяр пише, що спектакулярний потяг до війни залишається незмінним. За відсутності волі до влади (досить ослаблої) і волі до знання (досить проблематичної) сьогодні повсюдно залишається лише воля до вистави, а з

нею наполегливе бажання збереження примар та фікцій (такою є доля релігій, в які вже ніхто не вірить: вони зберігаються лише у вигляді практик) [7, с.26]. Видозміна війни проявляється в апотропії, явищі стримування й гальмування тих чи інших подій. Апотропія в сплетінні з наростанням якогось конфлікту виливається у масове невдоволення й розчарування, у зв'язку з чим створюється образ війни віртуальної, що як наркотик постійно підживлює збуджене загрозою конфлікту населення. Люди, що жили під час страшної та активної Другої Світової, після чого пережили Холодну війну з її постійними загрозами та ультиматумами тепер не могли існувати без кровопролиття, відчуття загрози чогось масштабного, адреналіну викликаного страхом перед абсолютною загибеллю. Бодріяр пише, що ми перебуваємо ні в логіці війни, ні в логіці миру, але в логіці апотропії, яка неухильно проклала собі шлях упродовж сорока років холодної війни, щоб прийти до розв'язки у нинішніх подіях — у логіці німецьких подій, до яких відносяться як події у Східній Європі, так і війна в Перській затоці [7, с.17]. У віртуальній реальності війни не залишається місця для героїв та воїнів, що своїми мужніми вчинками відстоювали б існування цілої держави, на їх заміну приходять образ полоненого й зниклого безвісті, що не породжує у спостерігача агресивної емоції, бажання допомогти чи стати у ряди добровольців, а викликає почуття жалю, що проходить вже до початку наступного репортажу. Стосовно полонених Бодріяр постулює, що полонені не завжди вмирають, а просто зникають безвісти, залишаються забутими. Ніколи не спорудять пам'ятник невідомому заручнику, всім надто соромно — цей колективний сором, властивий заручникам, відображає повну деградацію реальної ворожості (війни) у віртуальну гостинність. [7, с.19]

Війна в Заліві дійсно була парадоксальною, адже якщо порозмислити, то у терористичної групи Садама Хусейна не було й шансу на перемогу проти багатотисячної і добре оснащеної американської армії. Але ЗМІ показували

зовсім інше, з телеекранів люди бачили війну союзних сил багатьох держав проти якогось страшного угруповання, що ніби то дає гідну відсіч і загрожує світовій безпеці лише своїм існуванням. Підживлюючи театральну війну демонізованим образом Саддама Хусейна, терорист в рівній мірі породжував страх та нерозуміння, американці не могли збагнути бунт свого найманця проти господаря, як не можуть зрозуміти інакше життя, окрім свого. Мислитель напише, що те, з чим воюють американці, - це інаковість, а те, чого вони прагнуть, - редукція цієї інаковості, звернення у свою віру, а в іншому випадку, якщо редукція виявиться неможливою, винищення [7, с.32]. Але оскільки американці не розуміли того, з чим вони воюють, на телеекранах перед ними постав привид, ніхто насправді не знав, що відбувається у Заліві, а тому можна було транслювати у ефірі що завгодно, тільки не те, що було насправді, адже віртуальна війна вже не корелює з реальними її причинами й подіями, вона будується лише у ЗМІ і спрямована на глядача, її цілі стираються і вона концентрується на стримуванні уваги людини на собі, закріпленні індивіда біля екрана телевізора чи монітора. Прикутий до джерела інформації, глядач знаходиться в постійному стані переходу від апотропії до інтенсифікації його емоцій, він збуджується від провокуючих та резонансних подій, щоб потім заспокоїтись від перемоги чи перемир'я, перебуваючи в невизначеності, індивід тепер належить віртуальній війні. Бодріяр пояснює, що війна вже не викликає Катарсис. Вона скоріше про зачищення території. Або краще сказати так: телебачення, приковуючи до себе увагу, тримає всіх нас по домівках та за допомогою цього колективного ступору повною мірою виконує свою роль соціального контролю; безглуздо крутячись навколо себе, немов дервіш, тим краще воно фіксує населення, чим більше розчарує, зовсім як поганий детектив, щодо якого ми ніяк не можемо повірити, що він настільки поганий [7, с.52].

Таким чином, віртуальна війна є новим та дієвим методом, котрий використовується політичною владою в цілях згуртування людей навколо телеекранів, де буде розгортатися театр бойових дій, в той час як насправді відбудеться банальне очищення економіки від надлишкових запасів військового тягаря, а також встановлення порядку у просторі, де він був порушений. Завіса віртуальної війни допомагає владі створити прецедент з якоїсь незначної події чи процесу, розпочавши при цьому військові дії навіть без їх офіційного оголошення, в той час як соціум, що тепер цікавиться лише найлегшим способом розважитись, відчутти прилив емоцій, з радістю слідкує за конфліктом, початку й кінця якому немає. Доходить до абсурду, коли жителі курортних містечок чують повітряну тривогу під час тривоги в місцях реальної небезпеки, коли люди починають підтримувати вбивства без цілі, коли вони слідкують за бойовими діями, як за серіалом, наповнюючи свій шлунок попкорном з новин, вони вимикають телевізор з пустими серцями та головами. Автор дає висновок, що у нас є нагальна потреба у симуляції, нехай навіть і симуляції війни, більш насущна, ніж потреба у молоці, солодошах чи свободі, і ми маємо безпосередню інтуїцію, яким чином це можна отримати. І це також фундаментальні досягнення нашої демократії: функція образу, функція шантажу, функція інформації, функція спекуляції. Обцінена функція афродизіаку - як приманка події, приманка війни. функція наркотику [7, с.79].

2.2 Кінець соціального

Цікавим й не менш важливим процесом для розуміння актуальних подій є кінець соціального, реакція Бодріяра на появу «мовчазних мас», виду суспільства, що по аналогії з чорною дірою поглинає й викривляє усі дотичні до неї стихії. Сила і небезпека мас проявляється в її бездіяльності, в повній байдужості до будь-чого навколо неї, у імплізивному характері цього формування. Маси існують лише заради споживання символів, уникаючи при

цьому сенс і звертаючись до самих себе, до своєї повсякденності, вони одночасно закриваються від світу й поглинають залишки його розуму. Мислитель пише, що всі великі схеми розуму спіткала однакова доля. Їм довелось знайти себе і слідувати своєму призначенню тільки на вузьких стежках соціальності, що утримує сенс (насамперед сенс соціальний); однак у маси вони проникали, по суті, лише у спотвореному вигляді, сильно деформуючись. Так було і з Розумом історичним, і з Розумом політичним, і з Розумом культурним, і з Розумом революційним; так було з самим Розумом соціального [6, с.13].

Маси виникають в результаті руйнування соціального, котре в свій час бере гору над історичним та політичним й починає боротьбу з самим собою. Але якщо соціальне ще було дієвим, опрацьовувало сенс й видавало репрезентацію у вигляді тих чи інших народних рухів, революцій та повстань, то маса є явищем суто інертним. Вона руйнує соціологію й у вигляді науки, ніхто не може дослідити маси, адже важко навіть надати їм визначення. Те, що ніяким чином не відповідає, не може належати до жодного класу чи виду. При цьому маса постійно редукує політичне, економічне та історичне до свого рівня. Так відбувається, оскільки маса не може бути ні суб'єктом, ні об'єктом. Вона ніяк не проявляє себе, оскільки в ній немає рушійної сили, такої що могла б виступити референтом, а тому вона не може бути повністю дослідженою через розмитість її границь та пасивність по відношенню до подразників. Способом осягнення мас є лише тест або вкидання інформації, що хоча б приблизно можуть викликати коливання в цій загадковій субстанції. А тому Бодріяр пише, що єдиним референтом, який залишився, є референт «мовчазної більшості». Цим темним буттям, цією плинною субстанцією, яка не є наявною соціально і виявити яку статистично можна лише завдяки прийомам зондажу, саме нею обумовлені всі системи, що функціонують сьогодні. Сферою її прояву є сфера симуляції у просторі соціального, або, точніше, у просторі, де

соціальне вже відсутнє [6, с.26]. Статистика та зондаж – методи, що дозволяють все ж дослідити стан мас, але побудити їх не вдається навіть владі, маси не можуть їй відповісти, а запропоновані політиками структури на кшталт руху профсоюзів абсолютно не провокують мовчазну більшість, що створює загрозу ігнорування й байдужості вже для самої влади. Маса є простором конформізму, вона занурена у саму себе, породжуючи лише симулякри та існуючи заради потіхи незначними символами, граючи роль соціального, що її породило. Потуги ЗМІ також не дають результату в наданні масам експлозивності, чорна діра поглинає медіапростір та підкорює його собі, розширюється за його рахунок. Бодріяр зауважує, що Маклюен колись сказав: "Medium is message". Ця формула якнайкраще характеризує сучасну, «cool», фазу розвитку всієї культури засобів масової інформації, фазу охолодження, нейтралізації будь-яких повідомлень у порожньому ефірі, фазу заморожування сенсу [6, с.43]. І з цим не посперечаєшся, нормалізованій та інертній субстанції є цікавою така сама інформація, інформація без мети та сенсу, без ідеї та причини, вона живе заради абсурдного, але ефектного пострілу у повітря, який у кінцевому результаті зникає у просторі мас. Стосовно цього мислитель пише, що замість того, щоб трансформувати масу в енергію, інформація лише здійснює подальше виробництво мас. Вона не надає, відповідно до її призначення, форму та структуру, а ще більше послаблює – «поле соціальності» під її впливом неухильно скорочується [6, с.32].

Здавалося б, така пасивна й неструктурована річ як маса не несе в собі загрози, адже нічого й не породжує. Це не так, страшна сила мас полягає у її імпульсивному характері. Мовчазна більшість на те й є мовчазною, що вона ніяк не змінюється, а значить – не прогресує. І нехай так, але при цьому усьому вона здатна до розширення, вона вже підкорює політичне та історичне, вона

вже зливається зі ЗМІ та нівелює усю напрацьовану людством спадщину в ніщо, в пустий звук.

Цікавим є відношення мас та тероризму, нібито відмінних по своїй суті явищ, що насправді призводять до однакових наслідків й породжують одне одного. Спрямований на політичне чи соціальне, терористичний акт тепер страв вражати лише маси, а тому не може призвести до якихось реальних структурних змін чи хоча б до резонансу. Виклик тероризму є неконтрольованим, він вражає гіперреальні цілі, а тому сам перетворюється на таку ж гіперреальність. Описаний процес посилюється за допомогою ЗМІ, що знецінюють сенс та подають лише символ терористичного акту як актуальну подію, що не має на меті якоїсь ідеї, окрім банального вбивства. Автор виділяє трикутник маси — засоби інформації — тероризм, що свідчить про простір, у якому розгортається характерний сучасності процес імплозії. Даний процес пронизаний наростаючим насильством — розсіяним і концентрованим насильством, насильством залучення і гіпнозу, насильством порожнечі (гіпнотичний вплив є гранична агресивність нейтрального) [6, с.67].

Отже, розглядаючи дві описані концепції ірреальної війни та загибелі соціального, можна прийти до висновку про їх корелятивний статус. Відсутність соціального й наростання мас, у вигляді симуляції першого, дозволяє поглинути війну у простір чорної діри, що своєю чергою дає конфлікту живлення у вигляді імплозії, а в наслідку не породжує ніякої зворотної реакції. Війна ж у поєднанні зі ЗМІ виступає у ролі палива мовчазної більшості, інформація про заручників та трансляції бойових дій насичують маси гіперреальністю. Мовчазна маса таким чином співіснує не лише з тероризмом та ЗМІ, а й з війною. І як тероризм не несе у собі цілі, виступаючи проти анонімного індивіда, так і війна переважно відбувається проти якоїсь неіснуючої соціальної примари. В кінці кінців передбачення Бодріяра є невтішним: чорна діра надалі продовжить розширяться й пожирати знаки, а її

імплізивний характер заперечує будь-який прогрес чи регрес, що просто ставить масу в стан вічної стагнації та споживання. У зв'язку з цим мислитель постулює, нехай, однак, ностальгії за соціальністю віддаються прихильники дивовижної за своєю наївністю соціальної та соціалістичної думки. Це вони примудрилися оголосити універсальною і звести в ранг ідеалу прозорості таку незрозумілу і суперечливу, більше того, залишкову і уявну, і більше того, що скасовується своєю власною симуляцією «реальність», якою є соціальна [6, с.95].

РОЗДІЛ III. Проблемне сьогодення

В XXI столітті індивід стикається з безліччю проблем та негараздів, що ставлять під питання існування усього людства. Пандемія та війна на тлі активного технологічного розвитку залишають помітні шрами, що тепер ніколи не зникнуть з «тіла» світу. І як би людина не намагалась, вона не може повернутися до попереднього стану чи уникнути впливу цих значущих подій, бо в сучасному, глобалізованому світі вони в тій чи іншій мірі стосуються кожного з нас. А оскільки людина підпорядковується владі, то у останньої з'являється потреба у налагодженні життя під час кризових станів, умінні використати вищеописані техніки та явища так, щоб людина не помітила зміни, не намагалась якось виразити своє невдоволення і продовжила своє повсякденне існування у найбільш вигідному ключі.

3.1 Привид пандемії

Сьогодні мало хто вже згадує чи якось намагається переосмислити проблеми пов'язані з вірусом. Людство нарешті його приборкало чи хоча б локалізувало і ніби то повертається до звичного ритму життя. Чому нібито? Все просто, майже два роки суспільство проіснувало в режимі надзвичайного стану, що вже увійшов у звичку, а тому не могло не відбутися структурних змін в існуванні людини. На думку Дж. Агамбена, саме у кризові моменти існування, коли вводиться надзвичайний стан, людина стає лише об'єктом для влади. Так було й під час пандемії, що проявилось у надмірних заходах по протистоянню хворобі, яка насправді не була такою страшною. Так, вірус існував й не треба піддаватись різним теоріям змови про статус його походження, але треба констатувати факт того, що лише у людей зі слабким здоров'ям дана хвороба викликала ускладнення, в той час як більшість зазнавала лише легкої форми ураження, про що свідчить й статистика. Страх перед хворобою, соціальне дистанціювання та безліч конфліктів пов'язаних з

необхідністю вакцинації призвели лише до роздроблення людства і його занурення в віртуальний простір. Останнє є особливо важливим, адже тепер навчання і робота переносяться до простору домашнього, простору відпочинку й спокою. На особистому прикладі можу сказати, наскільки важко переходити з дистанційного виду освіти до звичайного і навпаки. Запроторення людини в рамках її дому є актуальним проявом тієї самої дисциплінарної влади, про яку пише Фуко. Адже у разі легше керувати індивідом, коли він завжди знаходиться на одному й тому ж місці, що є для нього одночасно усіма тими інституціями, про які пише мислитель, тільки тепер вони з'являються перед нашим екраном. Піклування влади про здоров'я людини, яке ми бачили під час введення тих чи інших карантинних норм, вироблення й розповсюдження вакцин, в свою чергу, характеризується становленням біовлади, терміну введеного Фуко у роботі «Воля до істини: по ту сторону знання, влади і сексуальності», що визначається поєднанням дисциплінарних методів з біополітичними, в результаті чого влада розпоряджається нашим тілом у повній мірі, використовує його як інструмент, вигідний економічний та соціальний ресурс, що дозволяє їй існувати. Не обходиться тут й без знання, яке тепер розповсюджується й на інтернет простір, адже оскільки людина все сильніше заглиблюється в віртуальне, виникає потреба контролю останнього, що забезпечується стрімким розвитком наук про інформаційні технології. Дійсно, з посиленням карантинних норм та просторовим обмеженням життя, людина часто обирає світ ірреальний, де її свобода не обмежується в тій самій мірі, як у світі реальному. Але й тут не все так просто, не дарма стаються постійні витoki персональних даних, розповсюджуються сайти по типу Wikileaks й з'являються інші ознаки того, що інтернет вже не є настільки вільним та анонімним простором, яким він першопочатково задумувався. З посиленням контролю мережі інтернет також пов'язане бажання влади деанонімізувати усіх користувачів, що проявляється

у обов'язковій прив'язці мобільного телефону до різних соціальних мереж, заохочення людей до використання справжніх імен та фото, впровадження технологій на кшталт KYC та боротьба з криптовалютами – анонімними та децентралізованими платіжними засобами. Таке сильне намагання зробити інтернет легким до класифікації та відстеження породжує протидію у вигляді діяльності іншої сторони мережі, яка прагне свободи й анонімності, необов'язково маючи на меті якісь протиправні дії, а просто бажаючи висловлювати ті чи інші думки в безпеці, критикувати, знаючи, що їй за це нічого не буде. Ми можемо спостерігати вже знайоме нам протистояння розумного й нерозумного у інтернеті, результат якого вже є визначеним і неодмінно призведе до укріплення влади. Остання йде навіть далі, коли свідомо порушує свободи людини, впроваджуючи спостереження за рахунок наявності камер. Цей революційний паноптикон міг би вважатись абсурдним й надуманим, якби не справа Едварда Сноудена і хтозна, наскільки далеко може зайти влада у своїх намаганнях встановити тотальний контроль над людиною. З недавніх пір також набирає популярності термін «культура скасування», наявність чи значущість якого викликає безліч дискусій, але для нас воно цікаве тим, що сильно нагадує запроторення людини в ізоляторі лише за прояв її інаковості, необов'язково образливий чи протиправний, стверджувати можна лише те, що людина, яка зазнає такої кари за свої слова в інтернеті насправді багато чого втрачає і вона дійсно позбувається цілого пласту можливостей, які сьогодні надає мережа, а обмеження її свободи є вкрай схожим на метод боротьби з нерозумним у XVII столітті. Отже, не можна не прийняти той факт, наскільки сильно життя під час карантину стало пов'язаним з технічними засобами, які за відсутності свободи реальної мали б надавати таку в просторі віртуальному, але влада на те і є владою, що у думці Фуко проникає всюди й проявляється у кожному. І важко сказати, до чого призведе продовження наявних подій, але можна сміливо стверджувати про

неабияку актуальність філософської спадщини Фуко, який, як ми бачимо, описав владу саме у такому прояві, якою ми її маємо зараз.

3.2 Війна

На жаль, у XXI столітті, коли здавалося б, розвиток людини сягнув уже того рівня, коли вона мріє колонізувати інші планети, а моральні та правові норми є чітко визначеними й загальноприйнятими, українцям довелося стикнутися зі справжньою війною. Для нас це зовсім протилежна ситуація до тої, яку в роботі «Війни у Заліві не було» описує Бодріяр, адже з 24 лютого ми стикаємося з актом збройної агресії з боку РФ, через що безліч людей постраждало й продовжують страждати від цього необдуманого й злочинного рішення з боку сусідньої країни. Важко навіть осягнути усі випадки терористичних дій з боку російських військ і неможливо передбачити, як події будуть розвиватися надалі, що значно залежить від військової майстерності та вдало підібраної тактики, що аж ніяк не є компетенцією студента філософа. Тому хотілося б у даній роботі сконцентрувати увагу на російському суспільстві й дізнатися причини значної підтримки так званої «спецоперації», адже без такого відсотку лояльного чи навіть прихильного і нейтрального ставлення до війни остання просто б не відбулась.

Для того, щоб осягнути масштаби проблеми, потрібно звернутися до проблеми чорної діри мас та кінця соціального, що ідеально характеризує стан російського суспільства з моменту анексії Криму. Росіяни підпадають під усі характеристики мовчазної більшості, вони є абсолютно пасивним, інертним суспільством, що ніяк не відстоює навіть свої права, цінності, вони ніяк себе не репрезентують, а тому є зручною іграшкою для їхнього правителя-тирана, що насправді, як ми побачимо, створить для нього безліч проблем. Однією з головних потреб мас, при їхній пасивності, є потреба в інформації, що буде підживлювати їх існування. Але ця інформація не має у собі ніякого сенсу, на

перший план тут виходить символізм, а тому одразу пригадується, як російські маси поглинають та викривляють історію, відриваючи від неї лише зручні, вагомі для них частини. Згадаймо, як представники сусідньої держави з особливим «пієтетом» відносяться до Великої Вітчизняної війни, виводять її у абсолют, вважаючи головною заслугою саме російської нації. Важливим є те, що вони викривляють поняття війни як такої, для них вона не має ніяких негативних конотацій, а пов'язана саме з силою, розмахом і викликає приємну для них гордість замість жалю. Історія, поглинута масою, проявляється у сакральному стані війни, яка культивується в Росії з самого дитинства, а бажання повторити похід на Берлін є одним з народних гасл. Возведення війни у культ, сприйняття її у якомусь ігровому, а не трагічному вимірі породжує абсурдні явища по типу існування Храму Війни, справжнього православного собору з усіма його необхідними атрибутами у виді куполів та хрестів, тільки моляться у ньому чомусь протилежному до Бога. Підтримка усіх військових починань РФ стає головною темою їх ЗМІ, а погрози ядерною розправою викликають шквал емоцій від простого населення. А тому слухним є твердження Бодріяра, що маси - це ті, хто засліплені грою символів і поневолені стереотипами, це ті, хто сприйматиме все, що завгодно, аби це виявилось видовищним [6, с.15].

Ще одною з характеристик російської мовчазної більшості є страх перед іншим. Саме страх примушує їх протягом більш ніж двадцяти років підтримувати свого кривавого правителя, страх й акумулює їх неприязнь до усього Західного, до примарних українських нацистів, яких ніхто ніколи не бачив й не зустрічав. Тому вони й проявляють свій страх у вигляді агресії, адже бояться, що хтось буде жити краще за них, що хтось може змінювати свою владу й проявляти ознаки соціального, не притаманні для них. Імплозивна російська держава не може прийняти експлозивний характер українців, які ще не стали заручниками діри, які можуть і виражають суспільну думку, а тому

російська чорна діра не може поглинути Україну, вони є матеріями різними й просто не співіснують разом. Міф про братські народи, котрий є загально визнаним актом пропаганди, в такому випадку не характеризує відносини українського та російського народів, адже ми дійсно не можемо бути братами, аж занадто багато відмінностей між нами, а якби й були б, то не може один з братів бути скореним іншим, оскільки братські стосунки є рівними, а їх головною ознакою є взаємоповага.

Ще однією характеристикою мас є її спорідненість з тероризмом і ми бачимо, як минуле російського лідера грає тут основоположну роль. Методи усіх загарбницьких дій Росії були більш схожими на терористичні акти, ніж на відкрите військове протистояння. Росіяни кидають виклик соціальному, не маючи такого в своїй державі, вони воюють не проти армій, а проти людей. Доходить до того, що російська пропаганда транслює репортажі про терористичні акти вже на території Росії, нібито зроблені українцями, але як ми знаємо, зв'язка маси-тероризм-ЗМІ виступає головною характеристикою імплозії, насилля заради насилля, що дійсно є характеристикою дій російського військового. Вищеописані тези підкріплюються словами Бодріяра, що тероризм — це не спалах історичної та політичної критики, він справді імплозивний, і він викликає заціпеніння, приголомшує, а тому внутрішньо пов'язаний із мовчанням та пасивністю мас [6, с.60].

Ну і наостанок, для росіян в Україні не існує війни. Навіть ненароком почувши якийсь репортаж з їх телебачення, можна легко виявити гіперреальність, у якій вони живуть. Це проявляється навіть у тому, що замість війни у них відбувається «спецоперація», що військові РФ воюють без будь-яких пізнавальних знаків, користуючись символами, що ніяк не пов'язані з їх державою. Цілі інтервенції також є розпливчатими, від денацифікації до захисту російськомовного населення, від звільнення Донбасу до встановлення якогось ефемерного балансу сил між Заходом і Сходом. Точної мети у агресії

немає, тому для простого росіянина не має і самої агресії. Так само не висвітлюється й проблема загиблих солдатів, що частіше за все зникають без вісті чи потрапляють у полон, після чого останніх так само забувають як і перших. Зате постійно на екранах з'являються незчисленні військові експерти та політологи, що з радістю звітують про виконані завдання, правда не говорять які, після чого продовжують лякати безумного глядача біолабораторіями та нацистами, яких ніколи не продемонструють, в існування яких росіянин просто має повірити і вірити, адже він хоче у це вірити. Росіяни насправді вважають Україну нацистською державою і дійсно думають, що їх тиран прийшов сюди з миротворчою місією, вони не можуть думати по іншому, адже вони є пасивною масою, вони не виступають дієвцями, так само вони не можуть й відмовитись від симулякрів з телеекранів, що показують перед ними «благі діяння» у знак допомоги багатостраждальній Україні. Саме через це, через свою конформність й пасивність вони ніколи не підуть скидати владу й бунтувати проти Путіна, бо їм на нього просто байдуже, якщо б його зараз замінили на будь-кого іншого, але не оголошували б це, то росіяни б не помічали різниці ще багато років. Але з цієї ж причини у самого російського тирана зав'язані руки, адже окрім його терористичної армії та поліції немає нікого, хто пішов би добровольцем воювати за його абстрактні ідеї, маса не може діяти, вона займає активну позицію лише напроти театральної вистави ЗМІ, будучи насправді зануреною у повсякденність, а тому Путін є давно поглинутим чорною дірою, він втрачає контроль над масами, будучи насправді її ж заручником, і коли він це усвідомить, буде запізно, адже над Україною вже буде мирне небо.

ВИСНОВКИ

1. Розглянуто питання влади у філософії Фуко та досліджено її методи.

Філософська спадщина Фуко надає нам нетривіальне розуміння теми влади та механізмів її функціонування. На жаль, життя філософа обірвалось у зв'язку з хворобою і хтозна, як думка мислителя розвивалась би надалі, якби він зміг прожити довше. Але у будь-якому разі, завдяки його дослідженням ми можемо класифікувати поняття влади в його сукупності. Філософ описує владу не лише у політичній сфері, він знаходить її прояви у всіх соціальних інституціях від тюрми до сім'ї. Становлення всеохоплюючої влади підштовхує мислителя до винесення негативного передбачення майбутнього, де людина буде механізмом, втратить свободу й свою індивідуальність. Тотальність влади підкріплюється методами, що вона використовує. Це нормування, з подальшою ізоляцією, це дисциплінарний метод, що характеризується просторовим розподіленням та класифікацією індивіда, це накопичення знання, котре потім використовується для укріплення влади і в кінці кінців – біополітика, що напряду розпоряджається людським життям. Виходом зі скрутного положення людини мислитель вбачає у зверненні до філософського способу життя, що полягає у «турботі про себе». Остання означає вид існування, коли індивід має сміливість викреслити себе з системи владних відносин, критично осмислювати свої думки та вчинки, розшукувати сенс та встановлювати життєві орієнтири самостійно.

2. Досліджено проблему війни та кінця соціального у роботах Ж. Бодріяра.

Важливими для сучасності є описані в роботі теми війни та кінця соціального у роботах Жана Бодріяра. Мислитель в провокаційній для нього манері постулює новий вид війни, що тепер розгортається у віртуальному просторі й виконує ряд функцій: політичних, економічних, ідеологічних.

Проекція війни дозволяє прикути людину до телеекрану, викликати в неї ті чи інші емоції, заручитись підтримкою, а головне – відволікти її від актуальної ситуації у державі. Даний феномен є досить важливим, адже як ми впевнились, свого часу він допоміг владі винести тероризм у рівень всесвітніх загроз та створити у головах образ війни, якої насправді не було, принаймні у класичному її розумінні з військовими баталіями та конкретними цілями.

Цікавою є також ідея перетворення соціального у маси, пасивне й імпульсивне угруповання, що базується лише на своїй буденності та симулякрах, котрі черпає зі ЗМІ. Мовчазна більшість характеризується її постійним розширенням за рахунок поглинання історичного, політичного й врешті решт соціального. Всі ж поглинуті «чорною дірою» сфери неодмінно викривляються, залишаючи по собі лише тінь минулого існування. Маса охоплюють лише верхівку існуючої інформації, а їх ціллю є споживання якнайбільш яскравого й провокативного. Мовчазну більшість не можна й дослідити, вона не є ані суб'єктом, ані об'єктом, а тому залишається лише час від часу тестувати її стан. Дотичною до мас стихією Бодріяр вважає тероризм, що на думку мислителя має такий самий імпульсивний характер, спрямований проти анонімного індивіда він не досягає поставленої цілі, не викликає справжньої реакції, а лише шокує людину, що після цього якнайшвидше прагне повернутися до звичного їй інертного стану.

3. Визначено актуальність вищеописаних технік та явищ в сучасності.

Актуальність описаних вище теорій не ставиться під сумнів. Не важко прослідкувати бажання влади створити покійного й максимально вигідного для неї індивіда, котрий ідеально виконав би свою роль. Так само легко й помітити ознаки кінця соціального та використання медіа простору для фасцисування реальності.

Дії влади під час пандемії неодмінно відсилають нас до робіт Фуко з його дисциплінарним суспільством, ізоляцією та біовладою. Людство впродовж двох років запроторюється по своїх домівках, куди переноситься також уся їх діяльність, як-от: навчання чи робота, що є проявом просторової організації індивіда, за допомогою чого він легко відстежується та класифікується. У мережі тепер з'являється нормування у вигляді цензури та деанонізації користувачів, існують навіть прецеденти створення всезагального паноптикону, що тепер втілюється за допомогою наявної у нашому житті техніки. Комбінація карантинних мір та стрімкого розвитку мережі неодмінно сприяють становленню біовлади, що проявляється у комбінації біополітики та дисципліни і тепер дійсно проникає в усі закутки людського існування, розповсюджується на усіх рівнях і являє собою ту «капілярну» владу, якою її описував Фуко.

Говорячи про війну, треба підсумувати видозмінність її характеру й проявів, що у сьогоденні неабияк впливає на Україну та світ. Для жителів нашої держави війна є зрозумілою, адже ми стикаємося з нею кожного дня протягом досить довгого проміжку часу, але проблема проявляється у викривленні війни як західними, так і російськими ЗМІ. У зв'язку з цим нам варто розуміти, що не кожна людина закордоном усвідомлює увесь жах того, що відбувається зараз у нашій державі. Особливо це стосується Росії, де війна називається спецоперацією, втрати замовчуються, а навіть незначні тактичні прориви викликають справжній екстаз у глядачів телерепортажів. На їхньому прикладі можна впевнитись, як легко за допомогою ЗМІ викривляти ту чи іншу інформацію на власну користь, роблячи війну конфліктом, а народ – масою. Стосовно останнього, росіяни якраз і представляють собою «мовчазну більшість» описану Бодріаром, вони задовольняються лише поверхневим сенсом, а справжню цікавість в них викликають лише яскраві інформаційні та символічні обгортки, що є пустими всередині. Масовість росіян проявляється

у їх пасивності, інертності суспільства, що не бажає будь-яким чином проявити себе чи відстояти свої права, вони не змінюють владу і навіть не змінюють те, що відбувається навколо них. Усе це призводить до занепаду, поглинання історичного, політичного та соціального, а також до дегуманізації, що проявляється у повній байдужості навіть до своїх же співгромадян.

Отже, активне використання даних технік й концепцій часто обмежує людську свободу, використовує її як ресурс та викривляє реальність. Особливо цьому сприяє технологічний розвиток, що замість нових можливостей та прогресивних відкриттів допомагає владі розширити свій вплив на віртуальний простір. Тому важливо звернутись до філософського способу життя, котрий був практично застосовуваним ще з Античності і про який нагадує нам Фуко, варто виробити вміння абстрагуватись від зайвої інформації, навчитись розподіляти те що нам під силу і те, на що ми вплинути не можемо. Слід мислити критично, уміти розпізнавати сенс інформації, обмежуватись від спокус та слідувати тій істині, що знаходимо в нас самих.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агамбен Дж. Средства без цели. Заметки о политике. Москва : Гилея, 2015. 148 с.
2. Агамбен Дж. Homo sacer. Суверенная власть и голая жизнь. Москва : Европа, 2011. 256 с.
3. Адо П. Духовные упражнения и античная философия. Москва : Степной ветер, 2005. 448 с.
4. Адо П. Что такое античная философия? / пер. з франц В. Гайдамака. Москва : Издательство гуманитарной литературы, 1999. 320 с.
5. Бланшо М. Мишель Фуко, каким я его себе представляю. СПб : Machina, 2002. 96 с.
6. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или конец социального. Москва : Директ-Медиа, 2009. 115 с.
7. Бодрийяр Ж. Дух терроризма. Войны в Заливе не было. Москва : Рипол-классик, 2016. 224 с.
8. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры. Москва : Республика; Культурная революция, 2006. 269 с.
9. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляции. Москва : Постум, 2017. 320 с.
10. Вен П. Фуко. Его мысли и личность. СПб : Восход, 2014. 195 с.
11. Делёз Ж. Переговоры. СПб : Наука, 2004. 235 с.
12. Делез Ж. Фуко. Москва : Издательство гуманитарной литературы, 1998. 172 с.
13. Дьяков А. Мишель Фуко и его время. СПб : Алетейя, 2010. 672 с.
14. Лебон Г. Психология народов и масс. Санкт-Петербург : Макет, 1995. 316 с.
15. Ницше Ф. Воля к власти. Опыт переоценки всех ценностей. Москва : Культурная революция, 2005. 873 с.

- 16.Ортега-и-Гассет Х. Ортега-и-Гассет хосе - восстание масс. Москва : Издательство АСТ, 2002. 509 с.
- 17.Фуко М. Безопасность, территория, население. СПб : Наука, 2011. 544 с.
- 18.Фуко М. Воля к истине по ту сторону знания, власти и сексуальности. Москва : Магистериум-Касталь, 1996. 447 с.
- 19.Фуко М. Интеллектуалы и власть: избранные политические статьи, выступления и интервью. Москва : Праксис, 2002. 384 с.
- 20.Фуко М. История безумия в классическую эпоху. Санкт-Петербург : Университетская кн., 1997. 576 с.
- 21.Фуко М. Надзирать и наказывать. Москва : Ад Маргинем Пресс, 2015. 416 с.
- 22.Фуко М. Нужно защищать общество. СПб : Наука, 2005. 312 с.
- 23.Фуко М. Рождение биополитики. СПб : Наука, 2010. 448 с.
- 24.Фуко М. Управление собой и другими. СПб : Наука, 2011. 432 с.
- 25.Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления. Москва : Республика, 1993. 447 с.